

דף נג; פרק תשיעי – 'מעשר בהמה'

'...גזירה משום יתום'. יש לבאר מה טעם הוא זה, הלא אם יטעה ויכניס יתום למנין, לא יהול המעשר, ואם כן כיצד יתכן שבגלל החשש שמא יטעה ולא יעשר נאמר שלעולם לא יעשר?! ובשלמא בזמן הבית יתכן לומר שחוששים להקרבת חולין בעזרה על ידי טעותו, אבל הלא בזמן הזה אנו עוסקים. ובשגגת אריה (ד) פירש שכשמכניס יתום לדיר בטעות, הרי אינו בכלל המנין, ונמצא שנתקדשה הבהמה הי"א ויבואו בה לידי תקלה, שהרי לא ינהגו בה קדושה (וכן פרש בספר מים קדושים). ולפי זה יצא שאם לאחר שעושר נמצא אחד מן הצאן טרפה – ייאסר כל העדר, שהרי נתקדש האחד-עשר ולא ידוע איזהו [והלא בריה אינה בטלה ברוב] ולא משמע כן. וצריך עיון (עפ"י חדושים ובאורים ז, ב).

'אי הכי מעיקרא נמי לא? אלא אלא אפשר בהכרזה הכא נמי אפשר בהכרזה?! – אלא אמר רבה: משום תקלה'. במנחת חינוך (רפז) העיר: 'ובאמת אינו מובן כלל, דכמה גזירות וסייגות מצינו לחז"ל וכל אחד היה בזמן אחר ולא הקשו בש"ס כלל דהיה להם לגזור מקודם, כי כל גזירה וסייג הופיע עליהם רוח הקודש כל אחד בזמנו, למשל דגורו חז"ל שלא לתקוע שופר בשבת, ובודאי לא היתה גזירה בימי משה רבינו ע"ה ואחר כך גזרו...!'

ולכן פרש קושית הגמרא באופן אחר; כי הנה כתבו אחרונים שאין כח ביד חכמים לעקור מצוה מן התורה מכל וכל, וזהו שמקשה, אם אמרת גזרה משום יתום, הלא מטעם זה יש לגזור בין בזמן הבית בין שלא בזמן הבית, נמצא שהיא גזרה המבטלת את המצוה לגמרי ואין חכמים גוזרים בכגון זה כלל [אף לא לתקופה מסוימת או למקום מסוים, כגון רק לזמן החורבן – שהרי טעם הגזרה שייך לכל מקום ולכל זמן].

והסיקו שגזרו משום תקלה – והלא גזרה זו מעיקרא אינה שייכת אלא לזמן מסוים, כשאין הבית בנוי. לפי הסבר זה אין מובן הלשון 'אי הכי מעיקרא לא, אלא אפשר בהכרזה הכא נמי אפשר בהכרזה' – הרי גם אם היה טעם הגון לגזור, לא היו גוזרים לדבריו, משום שא"א לבטל המצוה לגמרי, ומהו שאמרו משום שאפשר בהכרזה.

'אלא אמר רבה: משום תקלה' – וכיון שפטרו מלעשר, פטרו גם בעלי מומים, אעפ"י שאפשר לאכלם לאלתר ואין בהם חשש תקלה – שנראה הדבר כחוכא לחייב בעלי מומים ולפטור תמימים. ובזמן המקדש היו מעשרים אף בחו"ל אעפ"י שלא היו קרבים, ולא חשו ב"ד הראשונים לבטל מעשר חו"ל מפני תקלה, ורק ב"ד שלאחריהם חששו. או אפשר, בזמן שנהגו בארץ לא נראה לחכמים לחלק בין הארץ לחו"ל, שלא יאמרו שאין מעשר בהמה נוהג בחו"ל ואף אם יעשרו – יאמרו שהוא חולין, אבל בזמן הזה לא יבואו לטעות כל כך, לכך גזרו (עפ"י חזון איש כו, ב. וע"ע חדושים ובאורים ז, ב). עוד זאת: בזמן המקדש לא חשו לתקלה בחו"ל, שהרי יכול להטיל מום בכל העדר, כמו שאמרו בסמוך. ואין חשש שלא יימצאו בהמות להקרבה – שהרי מצויות בארץ. לא כן בזמן הזה אין לעשות תקנה זו משום מהרה ייבנה המקדש ולא יימצאו בהמות להקרבה (מים קדושים).

'אין מקדישין ואין מעריכין ואין מחרימין בזמן הזה, ואם הקדיש...'. הרמ"א (ביו"ד רנח, א. עפ"י הגהות אשרי) פסק שאם הקדיש (מטלטלין. עש"ך) בזמן הזה – צריך לישאל לחכם וזה מתיר לו את הקדשו בחרטה כשאר נדרים [דקיימא לן (בערכין כג.) נשאלין על ההקדשות. בהגר"א].

וזהו כדעת התוס' שלא התירו לפדות מטלטלין אלא קנסוהו לאבד הדבר לפי שעבר על האיסור להקדיש, אבל דעת הר"ף והרמב"ם שגם מטלטלים הרי הם כקרקעות ונפדים בשוה-פרוטה, ולפי זה אין צריך להישאל (עפ"י הש"ך שם [וכן דעת הראב"ן ריש קדושין, שאפשר לחלל על דמים מועטים והשליכם לנהר]). בספר מנחת שלמה (סכ"ה) כתב שנראה כיון שהר"ף הרמב"ם והראב"ד סוברים שמועיל פדיון, וגם לפי התוס' שמחמירים אינו אלא מדרבנן, אפשר שלהלכה יש להקל בדבר.

אף על פי שבזמן רבי כבר לא נהגו במעשר בהמה, שנינו במשנה סתמא 'בפני הבית ושלל בפני הבית', כי התנא משמיענו את עיקר הדין, הגם שלמעשה המנהג אינו כן. [ויתר על כן מצינו כמה משניות המבארות דין תורה הגם שמדרבנן הדין שונה, כברייתא פאה 'אלו דברים שאין להם שיעור'. וכן בתוס' שבועות י"א: סד"ה אי הכי. אך ע' בתוס' יומא ז. (סד"ה שנטמא)]. גם יתכן שהמשנה נשנתה בזמן קדום, שאז נהג מעשר בהמה, ולא זוהי משנה ממקומה.

על שיטת הראשונים בבכור בזמן הזה, בודאי-בכור ובספק, האם רשאים להכניסו לכיפה - ע' במובא בע"ז יג ולעיל כו.

תד"ה אלא. מבואר בתוס' (וכן בע"ז יג) שאפוטרופוס יכול לעשר מעשר בהמה לקטן. ויש לעיין כיצד יש לו כח בדבר, הרי אם נאמר שזכותו בנכסים ניתנת לו מכח 'הפקר ב"ד הפקר' וחכמים הקנו לו זכות בבהמות שיוכל לעשרן, הלא לקוח פטור ממעשר. ומזה יש להוכיח שכח האפוטרופוס אינו משום 'הפקר ב"ד'. והארכנו במקום אחר (בספר בית התלמוד כרך ה עמ"ס חולין ח"ב). ובקצות החשן (רצ) הביא סברת הר"ן שכח אפוטרופוס הוא לחלוק בין השותפים. ולפי"ז כתב הקצה"ח, יש לו כח לעשר פירות, שהפרשת מעשר הינו חלוקה של חלק הלויים מחלק הישראל. ויש לדון האם מעשר בהמה נחשב כחלוקת שותפים אם לאו - שהרי הוא ממון בעלים לריה"ג. ושמה כיון שיש גם ממון גבוה בקרבן מעשר בהמה, נחשב כחלוקת שותפים (מהגר"נ גולדברג שליט"א).

'הכי קאמר (אולי: 'קאמרינן'), ליקנינהו לאודנייהו לעכו"ם דלא ליקדש מעיקרא - אפשר כדרב יהודה...' על המנהג בזמן הזה למכור לנכרי חלק באם - ע' במובא לעיל ג:

(ע"ב) 'אפשר כדרב יהודה, דאמר רב יהודה: מותר לו לאדם להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם'. ואם תאמר מה תירץ הלא עדיין קשה מדוע לא תיקנו חכמים להטיל מום קודם שיצא לאויר העולם משום חשש תקלה? - יש לומר שלא הוצרכו לתקן זאת כי גם ללא תקנה ינהגו כן הכל [ואינו דומה להקנאת האוון שאין הכל יודעים דבר זה, ולכך הקשו 'ליקנינהו לאודנייהו' - שחכמים יתקנו לעשות כן] (מים קדושים. וע"ע צאן קדשים).

זכי תימא אפשר דשדי ביה מומא בכולי עדריה - מהרהר יבנה המקדש...' אודות התר להטיל מום בכל העדר, בזמן הבית ובזמן הזה - ע' במובא לעיל לו:

'מוקדשין פשיטא, לאו ידיה נינהו'. נראה שגם לפי מה שאמרו להלן בסמוך שמצד הסברה [לולא הלימוד המיוחד מיהיה קדש] שייך שקדושת מעשר תחול על קרבן אחר ויש כח ביד הבעלים לעשר בהמה שהיא כבר מוקדשת [כי עדיין 'תורא דראובן' היא, והיא שלו לענין זה שיוכל להחל עליו קדושה נוספת, ואפילו בקדשי קדשים, וכמו לענין תמורה] - בכל זאת מקשה הגמרא 'פשיטא' משום שאין

הקרבתן שייך בחיוב מעשר כיון שהיא בהמת הקדש, והרי על הקדש אין שייך חלות חיוב מעשר (עפ"י אחיעזר ח"ג נו, ב. וע"ש סב, ג).
 עוד צידד שם שלפי המסקנא אכן אין צורך להעמיד בקדשים קלים וכו"ל. וכן כתב בחזו"א כו, ב.
 עוד על המו"מ בסוגיא – ע' בחזו"א שם; בית ישי ככד הערה ה; מנ"ח שס, ת.

'אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית אין משנין אותם מקדושה לקדושה אבל מקדישין אותו הקדש עילוי ומחרימין אותו'. ישנן דעות הסוברות שאין אדם יכול להקנות לחברו זכות 'טובת הנאה' שיש לו בדברים מסוימים [עכ"פ לדעת האומר 'טובת הנאה אינה ממון'], שזכות זו אין בה ממש לעשות בה הקנאה (ע' קצות החשן רעו סק"ב רג סק"א; נתי"מ רעו סק"ד; בית הלוי ח"ג מו, ג בדעת העיטור). ומכל מקום מבואר כאן שאפשר להקדיש קדשי מזבח לבדק הבית ב'הקדש עילוי', ומתחייב המקדיש להקדיש דמי טובת הנאה שיש לו באותם קדשים. בטעם הדבר נאמרו כמה פירושים; –
 יש מי שכתב שההקדש חל מגזרת הכתוב ואין ללמוד קנינים מהקדש (עפ"י שו"ת מהרי"ט ח"ב יו"ד ה). ויש מפרשים שאמנם 'הקדש עילוי' אינו חל בגוף הדבר אלא גזרת הכתוב היא שמתחייב בדמיו, ולכן מועיל הקדש זה להתחייב דמי טובת הנאה (עפ"י בית אפרים או"ח מא ותורות חסד או"ח מד, ב – עפ"י מהרי"ט; אחיעזר ח"ג א, ה; חלקת יואב חו"מ כג. ויש דעות ש'הקדש עילוי' חל רק מדרבנן לדעת חלק מהאמוראים – ערש"י תמורה לב:). ויש אומרים: דוקא מעשה קנין כגון משיכה אינו תופס בטובת הנאה, שהיא זכות חיצונית ואינה בגוף החפץ, אבל הקדש החל בדיבור, מועיל אף על טובת הנאה (עפ"י מקור חיים בפתחה להל' פסח תלא סק"ג. מובא כ"ז באנצ. תלמודית ערך 'טובת הנאה' כרך יט עמ' קלט).

דף נד

ישני מינין בעלמא מנלן? – הני דרבנן נינהו... שיטת רש"י (כאן ובברכות לו. ד"ה גבי; שבת סח. ר"ה יב: ד"ה מנא; שם יג: ד"ה מתוך (וע"ש טו סע"א); ביצה ג: ד"ה תנא; יבמות פא. ד"ה אפילו וד"ה שאני; כתובות כה. ד"ה ואיבעית; שם כה: קדושין ג ד"ה מפני [וע"ש בלשון התוס']; שם סט: חולין ו:), וכן האריכו להוכיח התוס' (כאן ובר"ה יב. ובע"ז נח: ובחולין ו-ז. וכ"כ בעירובין לב. ובביצה ד: ובבב"מ פט. ובמכות כג: ובע"ז נח סע"ב ובזבחים עג.) שכל שאר המינים מלבד דגן תירוש ויצהר – אינם חייבים בתרומות ומעשרות מן התורה אלא מדרבנן.

וכן היא שיטת הראב"ד (מעשר א, ט). [וי"א שהראב"ד חזר בו וסבר שתרומה נוהגת בשאר פירות מהתורה אלא שאין חיוב מיתה לזר האוכלה רק בתרומת דגן תירוש ויצהר, כמובא בשמו בספר כפתור ופרח ספ"ג. ע' רש"ס ומלאכת שלמה ריש מעשרות; שבט הלוי ח"א קעג וח"ה קעא, ד. וראה בהרחבה בשיטת הראב"ד במאמר הר"י עמנואל זצ"ל, קובץ המעין טבת תשנ"ח].

וכן דעת הר"ש (מעשרות א, א) והרמב"ן (בפירושו לתורה – דברים יד, כב. כאשר הביא החזו"א שביעית ז, כג) והריטב"א (בר"ה יב.).

ומכל מקום כתבו התוס' (עפ"י הירושלמי) שיש חילוק בין ירקות לשאר פירות, שבירקות הקלו יותר בדברים מסוימים ולכך לא הסמיכו מעשר ירקות מן הכתובים, כשם שנתנו סמך לשאר פירות. וגם יש חילוק לדינא: בעמון ומואב ומצרים ובבל – שבשאר פירות חייבים בהם בת"ג, ואילו ירקות פטורים מכלום (עתוס' כאן ובחולין ז. ועוד).

ב. חלק הבכורה אינו חוזר ביובל (אם משום שירושה אינה חוזרת ביובל (חכמים), אם משום שחלק הבכור הריהו כמתנה (ל ת ת לו פי שנים) ומתנה אינה חוזרת ביובל – כר' מאיר). ולדברי רבי יוחנן, האחים שחלקו לקוחות הן הלכך מחזירים ביובל וחולקים שוב מחדש, ושוב יטול הבכור פי שנים כבתחילה. הר"י בן מגאש (בב"ב קלט.) פרש שרק בחלק פשוט הריהם כלקוחות, מפני שכל אחד נוטל חלק כנגד חלק שמקבל אחיו, אבל חלק בכורה הואיל ואין האחים נוטלים חלק כנגדו, הריהו כיוורש ולא לוקח. אבל הרמב"ן כתב עפ"י סוגיתנו שאין חילוק בין חלק בכורה לחלק פשוט, ומחזירים הכל למצב הקודם וחולקים שוב והבכור נוטל פי שנים כבתחילה. רבי אלעזר בן שמוע אומר: חלק הבכורה חוזר ביובל, וישונו ביובל ויחלקו את כל הנכסים (לר"י ח) והבכור יטול בשוה כשאר האחים, (שלישיתו חלק הבכורה כמתנה, וסובר שמתנה חוזרת ביובל).

ירושת הבעל; לר"מ ולחכמים – אינה חוזרת ביובל לפי שירושת הבעל דאורייתא (לשאר... וירש אתה), וירושה אינה חוזרת ביובל. ור"א אומר: חוזרת, ירושת הבעל דרבנן והרי זה כדין מתנה שקיבל, ולשיטתו מתנה חוזרת ביובל.

הרמב"ם (נחלות א, ח) פסק ירושת הבעל מדברי סופרים (וכ"ד המאירי ור"א מן ההר בב"ב קיא) ואעפ"כ אינו מחזיר ביובל, דלא כסוגיתנו (וע' חו"א אה"ע עה, ד). ויש פוסקים שמחזיר ביובל (ע' הגהות אשר"י כתובות פד). והראב"ד (נחלות שם) והרשב"א (בב"ב מט: קיא ובכתובות פג ובשו"ת ח"ב רכא) פסקו ירושת הבעל דאורייתא, וכחכמים דמתניתין (וכן נראית דעת הרמ"ה בב"ב. וע' בלשון הרא"ש שם פ"ט טז ופולפולא חריפתא).

היורש מאשתו בית הקברות, מחזיר אותו ביובל לבני משפחתה משום פגם משפחה – שביובל כשהשדות חוזרות וזו אינה חוזרת וניכר שהם קבורים בשל אחרים – גנאי הוא להם (תוס' כתובות), ומשלמים לו את הדמים בניכוי דמי קבר אשתו שהוא חייב בקבורתה. יש סוברים שדין זה שייך אף שלא ביובל, להחזיר בית הקברות למשפחת אשתו (עפ"י שטמ"ק כתובות פד בשם רש"י במהדו"ק).

חלק יבם; לר"מ ולחכמים – אינו חוזר. ולר"א – חוזר (והיה הבכור אשר תלד יקום... – קראתו תורה 'בכור', והריהו כמותו).

מתנה; ר"מ אומר: אינה חוזרת ביובל, שלא אמרה תורה אלא במכר. חכמים (ור"א) אומרים: חוזרת (תשבו – לרבות את המתנה שהיא כמכר). הלכה כחכמים (רמב"ם). והוא הדין לזוכה מן ההפקר – חוזרת השדה להיות הפקר ביובל, לחכמים (עפ"י חו"א כז, א. ולענין הפקר עצמו, האם חוזר ביובל למפקיר – ע' קהלות יעקב שביעית ב).

חלוקת האחים; רבי יוחנן אומר: האחים שחלקו הרי הם כלקוחות ומחזירים זה לזה ביובל, ומחלקים שוב. (וחכמים אחרים חולקים, שסוברים האחים שחלקו יורשים הם. ועתוס').

פרק תשיעי; דף נג

- עט. א. מעשר בהמה – באלו מינים הוא נוהג? האם נוהג גם בחו"ל ובזמן הזה?
- ב. האם מעשר בהמה נוהג במקדש, ומדוע?
- ג. האם מותר לבחור בהמה מסוימת שתהא היא בהמת ה'מעשר'?

א. מעשר בהמה נוהג במיני בהמה בלבד, בבקר ובצאן – ככתוב. ונוהג בארץ ובחו"ל, אלא שלדברי רבי עקיבא בהמת מעשר הבאה מחו"ל אינה קרבה רק נאכלת במומה לבעלים (והבאתם שמה... ואת מעשרתיכם – ממקום שאתה מעלה מעשר דגן אתה מעלה מעשר בהמה).

א. רבי ישמעאל חולק וסובר שאם באה בהמת מעשר מחו"ל – תיקרב (ע' משנה וגמרא תמורה כא). יש שכתבו לשמוע מהרמב"ם (בכורות ו) שפסק דלא כרבי עקיבא (עפ"י לחם משנה; תוי"ט כאן; מנ"ח תנג. וע' בפיה"מ ספ"ג התמורה). ואולם הסמ"ג (עשין ריב) פסק כר' עקיבא (ע' יד דוד; לקוטי הלכות; חו"א כו, ב. וע"ע מנ"ח רפז, יח). ולדעת הכל אין מעלים לכתחילה לירושלים להקריב (ע' בתמורה שם; ליקוטי הלכות).

ב. יש לייין בבהמות שנולדו בחו"ל והעלן לארץ ועישרן כאן, האם נקרבות אם לאו, כי שמא הדבר תלוי בלידה.

אמנם נראה שאם נולדו בארץ ועישרן בחו"ל – לא יעלו. עישרן בארץ והוציא בהמת המעשר לחו"ל – נראה שתעלה (עפ"י חו"א כו, ב).

ובספר מנחת חינוך (שס, יח) נקט שהקובע הוא זמן חלות החיוב, דהיינו כשמלאו לבהמה שמונה ימים שאז היא נראית למצות מעשר, אם באותה שעה היתה בחו"ל – אינה בת הקרבה לעולם, גם אם תעלה ותתעשר בארץ. ואם היתה בארץ באותה שעה – חייבת לעולם, גם אם יצאה והתעשרה שמה, וכמעשר דגן שהקובע בו הוא זמן חלות חיוב מעשרות.

ובספר חדושים ובאורים (ו, ב) נקט מסברא שהקובע הוא רק מקום המעשר.

מן הדין נוהג מעשר בהמה אף בזמן שאין הבית על תלו, אבל גזרו חכמים בזמן הזה (יתכן שלא מיד לאחר החורבן גזרו אלא לאחר זמן. עתוס') שלא לעשר משום חשש תקלה, כשם שאסרו להקדיש ולהעריך ולהחריים בזמן הזה. [והיה אפשר בתקנה להטיל מום בכל העדר קודם המעשר, כך שהמעשר יהא נאכל במומו – אלא שלא תקנו לעשות כן, מהרה יבנה המקדש ונצטרך בהמה להקרבה ולא תימצא].

עבר ועישר בזמן הזה; כתבו הראשונים (רמב"ם; תוס' סוף מסכתין; סמ"ג עשין ריב) שהמעשר חל ומשמע בגמרא (בסוף המסכת), שדין הבהמה בהכנסה לכיפה עד שתמות, כשאר קדשים בזמן הזה. ואולם יש סוברים בדעת הרמב"ם (בכורות ו, ב) שמעשר שונה משאר הקדשים כיון שמ"מ עשה מצוה, הלכך ירעה עד שיסתאב וינאכל במומו [ומה שאמרו בסוף המסכת 'מיותו' – מדובר רק על אחד-עשר שקראו 'עשירי' שהוא שלמים, אך לא במעשר. ומיושבת תמיהת מהריט"א (פ"ה מז) על הרמב"ם] (עפ"י שיעורי הגריש"א שליט"א. ובנוב"י (תנינא יו"ד קפט) יישב דלדין דקיי"ל אין מעשרים בזה"ו וממילא אין הכרזה ויש לגזור אטו יתום ולקוח הלכך אינו מיועד להקרבה מעיקרא ועל כן אין לחוש לתקלה מפני שאינו טרוד לשמרו להקריב).

ויש שכתבו בשיטת רש"י (סא). שלדעת רב הונא, חכמים הפקיעו מעשרו ואינו קדוש (ע' יד דוד).

ב. מעשר בהמה אינו נוהג במוקדשין, ואפילו בקדשים קלים ואליאב דריה"ג שהם ממון בעלים, משום שנאמר יהיה קדש – ולא שכבר קדוש. [ואעפ"י שבכל מקום אין קדושה חלה על קדושה שאין משנים מקדושה לקדושה, כאן לולא דרשה מיוחדת הוה אמינא שדין מעשר לא נפקע מבהמה שהקדישה לקרבן, מפני שכל בהמה עומדת למעשר, ונפ"מ לעבור ב'לא יגאל' ולא ימכר].

בהמת פסולי המוקדשים שנפדית, פטורה ממעשר בהמה, מפני שגם היא כהקדש וממועטת מיהיה קדש אלא שיש בה התר אכילה (מהריט"א פא). ויש מי שנסתפק בדבר (ע' מנ"ח שס. וצדד למעט מ'צבי ואיל' כשם שנתמעטו פסוה"מ מבכורה. וכן צדדו לפטור מטעם 'לקוח').

ג. אסור לבחור בהמה מסוימת למעשר, אלא העשירית היוצאת מעצמה תהיה קודש (לא יבקר בין טוב לרע). אם מצד הדין אין יכול לעשר אלא בהמות מסוימות [כגון שיש לו חמש בהמות שנולדו באב וחמש שנולדו באלול וחמש בתשרי, לדעת בן עזאי צריך לעשר את האלוליים דוקא מפני הספק, כדברי רבא להלן נח:] – אין שייך בזה איסור 'לא יבקר' (עפ"י תוס' שם ד"ה ונוטל. ורש"י שם פירש שימנאם רבוצים או עומדים שאו יכול לכיין).

דין הקדשה החרמה והערכה בזמן הזה – נתבאר בע"ז יג.

דפים נג – נד

פ. מהו לעשר ממין על שאינו מינו ומן החדש על הישן – במעשר דגן ובמעשר בהמה?

מעשר דגן; אין תורמים ומעשרים ממין על שאינו מינו. ואם תרם – אין תרומתו תרומה (כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן – תן חלב לזה וחלב לזה). וקל וחומר לתירוש ודגן או לשני מיני דגן שהרי הם כלאים זה בזה. ועוד, נאמר סמוך ל'דגן' ראשיתם ליתן ראשית לכל דגן ודגן, ולעיכובא הוא (ע' תמורה ה. וערש"ש ול"ה).

וגם שאר מיני פירות שחיוכם מדרבנן, תקנו חכמים כעין דאורייתא שאין לעשר ממין על שאינו מינו. [שני מינים של פרי אחד, כגון תאנים שחורות ולבנות – מחלוקת תנאים (ע' משנה תרומות ב,ו; חולין קלו:), ופסק הרמב"ם (תרומות ה,ג) שתורמים, כגון כל מיני תאנים גרוגרות ודבלה]. אין תורמים ומעשרים משל שנה זו על של שנה אחרת (היצא השדה שנה שנה). אין תורמים משל שנה זו על של שנה אחרת (עשר תעשר... היצא השדה שנה שנה). ואם תרם אינה תרומה (רמב"ם תרומות ה,יא. ופירש בכסף משנה, מאחר ומקרא למדוהו – אינה תרומה).

מעשר בהמה; אין מעשרים מבקר על צאן או להפך (אם משום שנתן הכתוב 'מעשר' לכל אחד ואחד – וכל מעשר בקר וצאן... העשירי (אביי ול"ק דרבא), אם משום הקש למעשר דגן. ל"ב דרבא / רב פפא). אבל במיני הצאן עצמו, מעשרים מן הכבשים על העזים וכדו', הגם שהם כלאים זה בזה (וצאן – משמע כל צאן אחד. וגם אם מקישים למעשר דגן, בא יתור הכתוב להוציא מן ההקש). אין לעשר מן החדש על הישן, כלומר משנת-מעשר זו על האחרת (וראה להלן מתי הוא ראש השנה למעשר בהמה), שהשווה למעשר דגן (עשר תעשר... שנה שנה – בשני מעשרות הכתוב מדבר, מעשר דגן ומעשר בהמה).

עבר ועישר מן החדש על הישן או מן הישן על החדש – מן הדין לא חל המעשר, כמעשר דגן, אלא שכתב הרמב"ם שמפני חומרת הקדשים הרי זה מעשר. וכיון שמשום חומרא הוא – אין להקריבו, ואין שוחטים אותו לא במקדש ולא במדינה עד שיומם. והחינוך (שם) פרש דברי הרמב"ם שמן התורה חל דיעבד. 'זהו תימא' (חזו"א כו,ג).

דפים נד – נה

פא. א. בהמות המרוחקות אלה מאלה – מהו שיעור המרחק הגדול ביותר שהן מצטרפות זו לזו למעשר?
ב. כאשר נהרות או גבולות מפרידים בין הבהמות, האם הן מצטרפות למעשר?